

Necessitats d'educació continuada en biblioteconomia i documentació a Espanya: resultats d'una enquesta*

MONTSERRAT ESPINÓS**
I ASSUMPCIÓ ESTIVILL***

Resum: Resultats d'un estudi sobre necessitats de formació continuada en biblioteconomia i documentació a l'Estat espanyol. Les dades per elaborar l'estudi foren recollides amb un qüestionari que es distribuí a una mostra aleatòria de 601 individus. La mostra representava una població de 3.033 individus, membres de set associacions bibliotecàries de l'Estat. El percentatge de resposta (31, 3%) no permet fer afirmacions contundents, però dóna una indicació prou aproximada de la situació real.

Les dades recollides s'analitzen en tres blocs: característiques de la població analitzada i dels centres on treballa; avaluació de la formació inicial dels enquestats i avaluació de la formació continuada.

Introducció

Dins l'àmbit bibliotecari, l'educació continuada ha estat definida de diverses maneres; poden servir d'exemple les tres definicions que anotem a continuació. Elizabeth W. Stone, pionera en el desenvolupament de l'educació conti-

* Una versió abreujada d'aquest treball va ser presentada a la sessió oberta de la Continuing Education Round Table d'IFLA a l'IFLA General Conference and Council Meeting (59a: 1993: Barcelona), 24-RTCPE-C-E-S.

** Universitat Pompeu Fabra, Biblioteca. Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya.

***Escola Universitària "Jordi Rubió i Balaguer" de Biblioteconomia i Documentació.

nuada i referència inexcusable en tot treball sobre el tema, l'ha definit amb les paraules següents:

... totes les activitats i esforços d'aprenentatge, tant formals com informals, amb les quals els individus volen millorar els seus coneixements, les seves actituds, les seves capacitats i la seva comprensió en el camp de treball particular (o en la seva tasca) per tal de (1) de realitzar una feina de qualitat en el lloc de treball i (2) enriquir la seva carrera professional.¹

La definició de Sylvia P. Webb incideix en gairebé els mateixos punts que l'anterior, però no fa responsable l'individu de la seva pròpia educació continuada d'una manera tan explícita com Stone:

... sèrie d'activitats adreçades a desenvolupar i millorar els coneixements, les capacitats i les actituds, de manera que no solament prepara l'individu per portar a terme la seva feina de la manera més efectiva, sinó que també incrementa la seva motivació i contribueix, a llarg termini, al progrés i millora de l'individu.²

En canvi, la definició del National Council on Quality Continuing Education for Library/Information/Media Personnel aporta elements nous i insisteix encara més que Stone en l'aspecte personal de l'educació continuada:

L'educació continuada és un procés d'aprenentatge que s'afegeix a uns coneixements, capacitats i actituds de l'individu adquirits prèviament i els posa al dia. L'educació continuada ve després de la preparació inicial necessària per treballar en serveis d'informació i biblioteques. Normalment la inicia l'individu mateix, que assumeix la responsabilitat del propi desenvolupament i de satisfer la seva necessitat d'aprenentatge. És un concepte més ampli que el de desenvolupament del personal ("staff development"), que cal entendre com la iniciativa de les empreses per millorar els seus recursos humans.³

Sintetitzant allò que s'ha dit de l'educació continuada, destaquen una sèrie de punts. En primer lloc, l'educació continuada és un procés continu que hauria de començar un cop acabada la formació inicial i que s'hauria d'elaborar damunt d'aquesta i en paral·lel amb l'activitat professional. En segon lloc, l'educació continuada, a diferència de la inicial, no té uns terminis temporals establerts de bell antuvi, ni està constituïda per uns ensenyaments formals, sistemàtics i regulats, sinó que comprèn activitats molt diversificades des de l'assistència a cursos fins a lectures individuals. En tercer lloc, les activitats d'educació continuada consisteixen tant en la posada al dia de les capacitats i dels coneixements apresos en l'educació inicial, com en l'adquisició de capacitats i coneixements nous. Finalment, pel que fa als seus objectius, en sobresurten dos de principals: la millora de l'actuació en el lloc de treball i l'enriquiment personal.

1. Elizabeth W. Stone, "The growth of continuing education", *Library Trends* (Winter 1986), p. 489.

2. Sylvia P. Webb, "Continuing professional development: the way forward", *Information Management Report* (April 1992), p. 14.

3. Citat per Stone, p. 490.

Per a alguns autors, l'educació continuada és una responsabilitat bàsica de cada individu. Però també és obvi que hi ha altres parts involucrades més o menys directament en aquest afer. Així, si una de les finalitats d'aquesta educació és assolir una actuació més competent en el lloc de treball, les empreses contractants han d'ésser les primeres interessades en l'educació continuada del seu personal de cara a millorar els serveis que presten; bona part de la bibliografia sobre el tema posa en relleu el paper que tenen aquests organismes a l'hora de col·laborar en l'educació continuada del personal i el concreten.⁴ Les associacions professionals i les institucions acadèmiques que exerceixen la docència en l'àrea de la biblioteconomia i la documentació tenen també una responsabilitat en l'educació continuada que, en el cas de les associacions, es deriva de la seva pròpia finalitat d'oferir serveis als seus membres i, en el cas de les institucions acadèmiques, de la seva dedicació docent.⁵ Finalment, Stone i Weingand argumenten que els organismes de l'Administració pública també haurien de contribuir de manera directa en l'educació continuada de la mateixa manera que contribueixen en l'educació inicial: mitjançant la concessió de beques, subvencions i programes especials; l'estudiant d'educació continuada –diu Weingand– té com a mínim els mateixos drets que l'estudiant que inicia una carrera universitària.⁶

En el camp de la biblioteconomia i la documentació no s'han emprès accions per sistematitzar i organitzar l'educació continuada fins a dates bastant recents. De fet, no va ser fins als anys setanta, concretament el 1975, que als Estats Units es creà una xarxa independent d'abast nacional (Continuing Library Education Network and Exchange (CLENE)) que tenia els objectius de facilitar a tothom l'accés a les oportunitats d'educació continuada, i de crear una consciència i una sensibilitat cap al tema de l'educació continuada desvetllant-ne la necessitat tant per part dels individus com de les empreses contractants. El 1984, CLENE s'integrà a l'American Library Association i es convertí en la Continuing Library Education Network and Exchange Round Table (CLENE RT).⁷ A nivell internacional cal destacar dues fites importants: la celebració, el 1985, de la primera World Conference on Continuing Professional Education for the Library and Information Science Professions, auspiciada per l'IFLA i l'ALA, i la

---

4. Vegeu, per exemple: John C. Phillips, Gloria Freimer, Dulce DiDio McLean, "A new direction for continuing education at Carlson Library", *Journal of Academic Librarianship*, vol. 13, no. 6 (January 1988), p. 340-344. Margaret Redfern, "Grown your own", *Information and Library Manager*, vol. 9, no. 4 (1990), p. 4-6. Suzanne Waller, "Des pistes pour la formation continue en documentation". *Documentaliste*, vol. 27, n° 4-5 (juillet-octobre 1990), p. 206-207. Darlene E. Weingand, "The continuum of library education: maintaining competence through the professional worklife", *IFLA Journal*, vol. 17, no. 3 (1991), p. 271-272.

5. Stone, p. 502-506. Weingand, p. 270-271.

6. Stone, p. 500-502. Weingand, p. 271-272.

7. Per a una breu panoràmica general dels desenvolupaments de l'educació continuada als Estats Units, vegeu l'article de Stone, ja citat i el de Mary C. Chobot, "Improving the quality of continuing education", *IFLA Journal*, vol. 15, no. 3 (1989), p. 211-212.

creació el 1986 de la Continuing Professional Education Round Table (CPERT) dins l'IFLA,⁸ A Barcelona, l'estiu de 1993, i com a seminari previ al Congrés anual de l'IFLA, ha tingut lloc la Second World Conference sobre el tema;⁹ en la sessió oberta de CPERT durant el Congrés de l'IFLA s'anuncià ja una tercera trobada mundial abans del tombant del mil·lenni.

Que l'educació continuada és una preocupació prioritària dels professionals bibliotecaris, ho demostren tant la implicació dels organismes internacionals i l'impacte que això produeix entre els professionals, com la gran quantitat de bibliografia que el tema genera des de fa anys.¹⁰ Tanmateix, a Espanya els estudis globals o parcials sobre la matèria són gairebé inexistents.¹¹ La resta de països de l'àrea mediterrània es troba en una situació similar.

Un estudi subvencionat per la Comunitat Econòmica Europea (CEE) i dut a terme en el si de l'IFLA sobre l'ensenyament de les tecnologies de la informació a les escoles de Biblioteconomia i Documentació de la CEE, palesà l'endarreriment dels països mediterranis en aquestes qüestions.¹² D'aquests resultats sorgí la proposta d'elaborar un estudi conjunt per examinar les necessitats de formació continuada en quatre països del sud d'Europa: Espanya, Grècia, Itàlia i Portugal. Les conclusions a què s'arribés havien de ser la base per organitzar una escola d'estiu adreçada a ensenyants amb l'objectiu d'impulsar el coneixement i l'ús de les tecnologies de la informació.¹³ El treball que ara es presenta és una primera anàlisi sumària dels resultats de la part de l'estudi corresponent a Espanya.

---

8. Vegeu les actes del congrés a: World Conference on Continuing Education for the Library and Information Science Professions (1r: 1985: Palos Hills), *Continuing education: issues and challenges: papers from the Conference held at Morain Valley Community College, Palos Hills, Illinois, U.S.A., August 13-16, 1985*. Ed. by Esther E. Horne. New York; Munich: Saur, 1985. Vegeu un resum del Congrés a: Elizabeth W. Stone, "Continuing education for the library and information professions: an international perspective, 1985", *IFLA Journal*, vol. 12 (1986), p. 203-217.

9. Vegeu les ponències dels congrés a: World Conference on Continuing Education for the Library and Information Science Professions (2es: 1993: Barcelona), *Continuing professional education and IFLA: past, present and a vision for the future*. Ed. by Blanche Woolls. München: Saur, 1993.

10. L'any 1971 Elizabeth W. Stone citava una bibliografia "molt completa" de setze pàgines inclosa en un estudi de Kortendick sobre educació continuada: Elizabeth W. Stone, ed. "Personnel development and continuing education in libraries", *Library Trends*, 20, 1 (July 1971), p. 15. Actualment, una recerca sobre el tema a la base de dades LISA, limitada als dos darrers anys, dóna com a resultat una bibliografia més extensa.

11. Només es té notícia del treball següent: Angel Villagrà Rubio, "La formación continuada de documentalistas en España", En: Jornadas Españolas de Documentación Automatizada (3as: 1990: Palma de Mallorca), *Terceras Jornadas de Documentación Automatizada*. Palma: Universitat de les Illes Balears, 1990, v. 1, p. 394-432.

12. Jan H.E. van der Starre, *Information technology content of initial professional education and training for librarianship in the European Community / study prepared for the Commission of the European Communities by the International Federation of Library Associations and Institutions*. Luxembourg: Commission of the European Communities, Directorate-General XIII, 1992. Luxembourg, XIII/E/3, PM/nv/21102.

13. La idea d'un estudi conjunt sobre necessitats de formació dels bibliotecaris del sud d'Europa i de l'organització d'una escola d'estiu partí d'Igino Poggiali, diputat de Cultura de la província de Ravenna, Itàlia, i de Giuseppe Vitiello. Hi hagué una primera reunió a Ravenna l'octubre de 1991 per encaminar el projecte.

Informació general

Educació inicial

Els estudis de Biblioteconomia tenen una llarga història a Espanya, ja que el 1915 s'inaugurà una primera escola a Barcelona dependent de l'Administració local, que ha tingut continuïtat fins al dia d'avui. Tanmateix, aquests estudis no han estat universitaris fins al 1982, en què es reconegué l'Escola de Barcelona com a escola universitària, i els seus antics diplomats pogueren convalidar llur títol local per l'oficial; l'any següent es creà una altra escola a Granada. Amb anterioritat a aquesta data, si es fa excepció del cas de Catalunya, els bibliotecaris espanyols treballaven sobretot per a l'Administració pública i, procedents de qualsevol branca dels estudis universitaris, adquirien la categoria professional després d'aprovar unes oposicions sobre la matèria.¹⁴

Als onze anys del reconeixement oficial de les primeres escoles, actualment en funcionen vuit. Però no ha transcorregut el temps suficient perquè la majoria del personal bibliotecari tingui la titulació bàsica. A més, la carrera de bibliotecari ha estat concebuda fins fa poc com uns estudis de grau mitjà, mentre que per accedir als llocs de direcció de les grans biblioteques cal, per raons de tipus administratiu, una titulació superior.¹⁵ Per tot això, la figura del bibliotecari a l'Estat espanyol està encara poc definida i és certament eclèctica.

Educació continuada

Quan encara el concepte d'educació continuada no estava gens definit, la seva importància en la formació de professionals va estar present en la creació de l'Escola Superior de Bibliotecàries. El projecte de fundació de l'Escola, obra d'Eugeni d'Ors, ja incloïa previsions perquè, una vegada acabats els estudis, el personal de les biblioteques populars de la Mancomunitat assistís anualment a cursos d'estiu i altres activitats de formació continuada:

El personal tècnic de les Biblioteques Populars de Catalunya, un cop terminats els seus anys de preparació, haurà de mantenir, però, una comunicació, no solament a distància, sinó reforçada per la presència, reunint-se de nou aquest personal en les capitals, convocat mitjançant curssets

---

14. Angels Massísimo, Carme Mayol, "The educational framework for information professionals in Spain: a proposal and some suggestions," *Education for Information*, 6, 4 (Dec. 1988), p. 375-392. Starre, p. 47-51.

Recentment s'ha aprovat una llicenciatura de segon cicle en documentació: "Real decreto 912/1992, de 17 de julio, por el que se establece el título universitario oficial en Ciencias de la Documentación y la aprobación de las directrices generales de los planes de estudio conducentes a la obtención de aquél". *Boletín Oficial del Estado*, 27 de agosto, 1992, p. 29.801.

d'estiu, d'hivern, etc., a l'objecte sobretot de renovar, durant una quinzena, el contacte amb les fonts educatives que l'hauran format.¹⁶

Durant tota l'etapa de la Mancomunitat i després amb el govern de la Generalitat republicana, aquesta previsió fou una realitat. Tanmateix, en aquells moments no hi havia encara un entorn prou organitzat, ni a Catalunya ni a fora, per formalitzar un projecte més global que en garantís la continuïtat. A més, les circumstàncies històriques van impedir que aquesta iniciativa tingués un desenvolupament posterior.

Actualment hi ha una manca d'informació sistematitzada sobre activitats d'educació continuada a l'Estat espanyol i sobre qui les organitza; no hi ha cap publicació ni organisme que les reculli i divulgui. Aquest hauria de ser un projecte futur de treball per intentar millorar l'oferta i organització d'activitats d'aquesta mena.

En línies generals, es podria parlar de cinc tipus d'organismes que realitzen activitats d'educació continuada: les associacions professionals, les institucions contractants –sobretot en l'àmbit de l'Administració pública–, les escoles de Biblioteconomia i Documentació, les empreses de serveis i finalment altres entitats lligades a l'Administració. Segons Villagrà, els organismes públics són els que més destaquen en nombre d'activitats organitzades; les associacions, en canvi –llevat del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya–, no tenen un paper massa actiu.¹⁷

La tipologia d'activitats més comunes de formació continuada inclou cursos de més o menys durada, congressos, seminaris de treball, grups d'estudi, activitats esporàdiques –conferències, presentació i demostració de productes, visites, etc.–, i viatges organitzats. No hi ha constància d'altres formes d'educació continuada, com ara intercanvis, educació a distància, etc., ni s'han aprofitat fins ara les possibilitats que oferirien les tecnologies de la informació per elaborar cursos d'autoaprenentatge, ni s'ha pensat explotar l'ús de les telecomunicacions per difondre programes de formació continuada. La impressió general és que en la majoria dels casos predomina la manca de coordinació, de regularitat, de planificació i de sistematització. A més, les estratègies que se segueixen són les tradicionals sense que de moment s'emprenguïn accions més innovadores.

Si bé l'organització d'activitats de formació continuada s'hauria de basar en una anàlisi de necessitats i en la valoració dels resultats obtinguts, no és freqüent que es faci cap de les dues coses. Ara bé, des de fa alguns anys, el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya avalua sistemàticament, a través d'enquestes als assistents, la qualitat de tots els cursos que organitza, i darrerament ha sondejat els seus membres per saber quins tipus de cursos

16. "Biblioteques populars", *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya*, 2 (1915), p. 128.

17. Villagrà, p. 411-412.

serien més ben rebuts¹⁸ –possiblement altres organismes fan valoracions similars. Però no hi ha constància d'una avaluació més aprofundida que examini si hi ha la voluntat i l'oportunitat de posar en pràctica els coneixements adquirits. Aquesta hauria de ser, tal com diu Suzanne Waller, una de les finalitats principals de la formació continuada: la capacitat de traduir en actes, és a dir en la pràctica diària, els coneixements apresos.¹⁹

Un altre tret que defineix la situació de la formació continuada a l'Estat espanyol és el seu caràcter substitutori. La inexistència d'estudis oficials en Biblioteconomia i Documentació fins a una data molt recent fa que, per a moltes de les persones que exerceixen la professió, les activitats típiques de l'educació continuada han constituït, i encara constitueixen en algunes circumstàncies, l'única formació en la matèria. Aquesta característica també es dona en altres països del sud d'Europa on els estudis estan poc normalitzats.²⁰

La situació encara poc consolidada de la formació inicial, així com de la formació continuada, queda reflectida en els resultats de l'estudi.

Necessitats d'educació en Biblioteconomia i Documentació: plantejament de l'estudi i resultats

Metodologia

Els resultats que es presenten a continuació es basen en la resposta a un qüestionari que fou desenvolupat conjuntament per bibliotecaris d'Espanya, Grècia, Itàlia i Portugal.²¹ Aquest qüestionari, que fou distribuït a Espanya el maig de 1992, tenia com a objectiu recollir informació sobre l'educació inicial i la continuada dels enquestats, els tipus de coneixements més aplicats en el lloc de treball i l'avaluació de l'educació obtinguda. Cal anotar que moltes preguntes es deixaren obertes per evitar que una enumeració prefixada de respostes influís en els resultats. Es posà més èmfasi en les tecnologies de la informació perquè es donà per suposat que aquesta és una àrea deficient que necessita una certa atenció.²²

En el cas d'Espanya, el primer problema va ser definir la població que havia de constituir la base de l'estudi, ja que no hi ha un cens global que abracci la totalitat dels bibliotecaris de l'Estat. Vista la complexa estructura bibliotecària del

---

18. Vegeu en aquest mateix número d'Item: M. José Orobítg, "Resultat de l'enquesta sobre formació continuada adreçada als col·legiats".

19. Suzanne Waller, p. 208.

20. Starre, p. 27-30, 28-30, 34-35, 44-46, on es donen dades sobre l'educació inicial a França, Grècia, Itàlia i Portugal. Vegeu també Waller, p. 207.

21. El qüestionari distribuït en aquests quatre països és una versió força modificada d'un altre qüestionari desenvolupat per la Library Association of Ireland –"Training for library and information staff: needs assessment questionnaire"– que fou distribuït el setembre de 1991.

22. Vegeu el qüestionari en l'annex final.

país, era clar que l'enquesta s'havia de distribuir entre els membres de les associacions professionals, tot i que aquest enfocament presentava una sèrie de problemes: les associacions són diverses, molt joves i sovint amb pocs membres; es distribueixen de manera desigual pel territori de l'Estat i en alguns casos se superposen; la mateixa definició de les associacions no és uniforme quant a la integració de membres; sovint no cal tenir cap formació específica per pertànyer-hi, i en cap cas no és obligatòria l'afiliació per exercir la professió.

S'aconseguí la col·laboració de la majoria d'associacions bibliotecàries de l'Estat: l'Asociación Andaluza de Bibliotecarios (AAB), l'Asociación Asturiana de Bibliotecarios, Archiveros, Documentalistas y Museólogos (AABADOM), l'Asociación de Bibliotecarios y Documentalistas de Guipúzcoa (ABDG), l'Associació de Bibliotecaris, Arxivers i Documentalistes de les Illes Balears (ABADIB), el Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (COBDC), la Sociedad Española de Documentación e Información Científica (SEDIC) i la Societat Catalana de Documentació i Informació (SOCADI).²³ Lamentablement, l'associació més antiga –l'Asociación Española de Archiveros, Bibliotecarios, Museólogos y Documentalistas (ANABAD)– s'autoexclougué de l'estudi en no poder proporcionar el directori dels seus associats. Això, juntament amb el fet que hi ha bibliotecaris que no pertanyen a cap associació i que el 44% de la població enquestada és de Catalunya on la situació és sensiblement diferent de la resta de l'Estat, pot donar una visió deformada de la situació real. L'estudi s'ha de veure com una primera aproximació al tema no exempt, però, de valor indicatiu.

Amb la població total de l'estudi –3.033 individus–, obtinguda dels directoris proporcionats per les diverses associacions, es dissenyà una mostra aleatòria constituïda per 601 individus que reberen el qüestionari (la mostra fou definida per a un marge de confiança del 95,5% i per a un marge d'error inferior al 4%). Dels 199 qüestionaris retornats (33,1% del total), se n'eliminaren 11 de no contestats per diverses raons (jubilació, canvi de feina, etc.); així doncs, aquest estudi es basa en el 31,3% del total dels qüestionaris tramesos. Tot i que els enquestats havien rebut, juntament amb el qüestionari, un sobre amb segell i l'adreça on retornar-lo, el percentatge de resposta, prou baix, revela que possiblement entre els bibliotecaris de l'Estat no hi ha encara gaire sensibilitat cap a aquesta mena de treballs. La taula I mostra els qüestionaris distribuïts a cada associació i el percentatge de resposta.

---

23. Aquestes eren les associacions que quan s'inicià l'estudi pertanyien a la Federación Española de Asociaciones de Bibliotecarios y Documentalistas (FESABID). Altres associacions, que en aquells moments eren incipients, quedaren al marge de l'estudi.

	Qüestionaris enviats	Qüestionaris retornats %	Qüestionaris computats %
AAB	105	46 43,8	46 43,8
AABADOM	25	9 36,0	5 20,0
ABDG	26	12 46,1	12 46,1
ABADIB	18	6 33,3	5 27,8
COBDC	209	73 34,9	72 34,4
SEDIC	159	40 25,2	38 23,9
SOCADI	59	13 22,0	10 16,9
Total	601	199 33,1	188 31,3

Taula I: Qüestionaris distribuïts, nombre de respostes i percentatge de resposta dins de cada associació

Característiques de la població analitzada i dels centres on treballa

Les dades obtingudes en cada un dels apartats de l'estudi han estat calculades globalment i també en relació a la distribució geogràfica dels enquestats, als anys de treball, a la tipologia i mida de les biblioteques representades i a la formació inicial.²⁴ A continuació es comenten els trets més característics de la població analitzada.

Pel que fa a la distribució geogràfica, les respostes s'han agrupat en tres blocs per tal d'identificar possibles diferències significatives. En fer aquest repartiment –establert a Catalunya, Andalusia i la resta de l'Estat– s'ha tingut en compte la situació de les dues escoles més antigues i la seva possible influència en la situació bibliotecària de les zones respectives. El percentatge de respostes segons la procedència geogràfica dels enquestats és el que es mostra a la taula següent:

24. Les dades obtingudes del qüestionari foren processades amb la col·laboració del Sr. Jordi Valero, professor de l'Escola Superior d'Agricultura de Barcelona. Per calcular-les s'usà el paquet estadístic SAS.

	Qüestionaris enviats %		Respostes computades %	
Andalusia	105	17,5	46	24,4
AAB	105	17,5	46	24,4
Catalunya	268	44,6	82	43,6
COBDC	209	34,8	72	38,3
SOCADI	59	9,8	10	5,3
Resta de l'Estat	228	38,0	60	32,0
AABADOM	25	4,2	5	2,7
ABADIB	18	3,0	5	2,7
ABDG	26	4,3	12	6,4
SEDIC	159	26,4	38	20,2
Total	601	100	188	100

Taula II: Qüestionaris distribuïts i resposta per associació i àrea geogràfica

Un 43,6% dels individus prové de Catalunya; un 24,4% d'Andalusia i un 32% de la resta de l'Estat. Sembla que la relació entre Catalunya i Andalusia s'acosta a la situació real, però en canvi els professionals de la resta de l'Estat estan poc representats en quedar ANABAD, l'associació que majoritàriament els agrupa, exclosa de l'enquesta. A més, com es pot observar a la taula anterior, és d'aquest darrer grup d'on s'ha obtingut una resposta més baixa.

En la mostra analitzada, els bibliotecaris de biblioteques públiques representen el 30,8%; els d'especialitzades, el 33%; el d'universitàries, el 24,5%, i la resta –nacionals, escolars, empreses de serveis, docència...– 1,11,7%. La majoria (el 66,5%) treballa en biblioteques petites –de menys de 10 persones– i només un 12,8% treballa en grans biblioteques –de més de 30 persones. La taula III mostra aquestes darreres dades amb més detall.

	Individus	%
Gran (+ de 30 persones)	24	12,8
Mitjana (11-30 persones)	32	17,0
Petita (- d'11 persones)	125	66,5
No contesta	7	3,7
Total	188	100

Taula III: Mida de biblioteca

La implantació de tecnologies de la informació en les biblioteques on treballen els individus enquestats és avaluada globalment com "quasi acceptable" (2,3 en una escala de l'1 al 4); tanmateix, les grans biblioteques i les universitàries són avaluades significativament millor dins del grup respectiu. La diferència també és significativa quan es contrasten les dades de Catalunya –on el nivell tecnològic de les biblioteques és avaluat com "acceptable"– amb les d'Andalusia –on és qualificat de "deficient". La taula següent mostra aquestes valoracions.

Àrea geogràfica	Avaluació	Tipus de biblioteca	Avaluació	Mida de biblioteca	Avaluació
Andalusia	2,8	Especialitzada	2,1	Petita	2,5
Catalunya	2,1	Pública	3,0	Mitjana	2,1
Resta de l'Estat	2,2	Universitària	2,2	Gran	1,8
		Altres	1,9		
Avaluació global:			2,3		

Taula IV: Avaluació de l'estructura tecnològica de la institució segons àrea geogràfica, tipus i mida de biblioteca

Escala: 1 a 4 (Bona– Acceptable–Deficient–Dolenta)

Només el 4,8% dels enquestats opina que l'estat de les biblioteques no presenta problemes greus. En canvi, el 95,2 restant té una visió més pessimista de

la situació i en destaca una sèrie de deficiències. A la pregunta oberta, i amb possibilitat de resposta diversificada, sobre els problemes organitzatius del sector, s'assenyalen tant problemes d'índole econòmica –manca de personal (38,3%), escassetat de recursos econòmics (16,5%), instal·lacions inadequades (14,9%) o manca de recursos informàtics (9%)– com problemes derivats de la pròpia gestió bibliotecària –falta de coordinació interna (22,9%) o amb altres centres (12,2%)– i amb menys rellevància la manca de suport institucional (7,4%). Una vegada més, l'anàlisi de les dades palesa una situació diferent a Catalunya, on de manera significativa la manca de personal i de recursos informàtics és menys problemàtica que a les altres àrees geogràfiques.

A l'hora d'intentar establir les causes dels problemes, sobresurten les que són bàsicament de caràcter econòmic (mancances de personal, de tecnologies, d'espai, etc.), que en total representen el 48,4% de la resposta. És preocupant que la resta de causes derivin directament o indirecta de l'actuació dels bibliotecaris mateixos: la manca de coordinació interna dels centres (14,4%) i el poc reconeixement social de la figura del bibliotecari i de la biblioteca (19,7%). En contrast amb la pobra formació inicial del bibliotecari, que examinarem més avall (taula VI), aquesta característica és poc tinguda en consideració quan s'ha d'assenyalar l'origen dels problemes (únicament l'anoten un 4,8% dels enquestats).

La població examinada és jove, amb pocs anys d'experiència a la professió. El 41,5% dels enquestats fa cinc anys o menys que treballen en una biblioteca, i només el 7% en fa més de vint. Observades amb optimisme, aquestes xifres poden significar que, després d'anys d'abandó, les biblioteques s'organitzen, creixen i tenen més personal; des d'un punt de vista més realista, revelen que les associacions són recents i que potser no han sabut atreure els professionals més antics. Tanmateix, a Catalunya –on els estudis i l'associacionisme tenen una tradició d'anys– hi ha una proporció lleugerament més alta de professionals amb més de deu anys de treball (vegeu taula V); aquesta tendència és més propera a les dades proporcionades per enquestes realitzades a altres països.²⁵ La distribució de les dades per tipus de biblioteca no mostra diferències significatives en relació a l'edat professional dels que hi treballen.

	Andalusia %		Catalunya %		Resta de l'Estat %		Totals %-	
de 6 anys	16	34,8	33	40,2	29	48,3	78	41,5
6-10	19	41,3	23	28,1	19	31,7	61	32,4
+ de 10	11	23,9	26	31,7	12	20,0	49	26,1
Total	46	100	82	100	60	100	188	100

Taula V: Anys en la professió dels individus enquestats distribuïts per àrea geogràfica

Des de la perspectiva de països on els estudis estan ben assentats, la característica que més pot sorprendre és la deficient formació inicial de les persones que exerceixen la professió. Aquest estudi, que en principi s'havia plantejat per investigar les necessitats de formació continuada dels professionals espanyols, evidencia clarament les deficiències de l'educació inicial. Només el 47,9% del total dels enquestats té la diplomatura en Biblioteconomia i Documentació. El 52,1% restant té una formació inicial diversificada i sovint incompleta que va des de cursos no oficials de més o menys durada i assignatures esparses cursades dins d'altres estudis universitaris, fins a l'autoaprenentatge. No s'aprecien diferències significatives pel que fa a la presència de diplomats en tipus concrets de biblioteques; ara bé, una vegada més, quan es contrasten les dades amb la procedència geogràfica dels individus enquestats es fa palesa una situació estadísticament ben diferenciada. El 85,4% de diplomats de Catalunya destaca en comparar-se amb el 32,6% dels d'Andalusia i amb el 8,3% dels de la resta de l'Estat, i afavoreix en gran manera els resultats globals. A la taula següent aquestes xifres es poden observar amb més detall:

	Andalusia %		Catalunya %		Resta de l'Estat %		Totals %	
Diplomats	15	32,6	70	85,4	29	5	90	47,9
No diplomats	31	67,4	12	14,6	19	55	98	52,1
Totals	46	100	82	82	12	60	188	100

Taula VI: Educació inicial segons àrea geogràfica

Amb formació inicial o sense, els individus objecte de l'estudi gaudeixen d'una qualificació professional o administrativa prou alta. Equiparades les respostes amb les categories establertes per als cossos de bibliotecaris de l'Administració pública, resulta que el 14,9% dels individus tenen la categoria de facultatius i el 62,8% la d'ajudants o equivalent; descartat el 3,7% que no contesta la pregunta, només el 19,1% restant té una qualificació que està per sota del nivell professional establert per la diplomatura en Biblioteconomia i Documentació (compareu aquestes dades amb el percentatge de diplomats i no diplomats, que és del 47,9% i del 52,1 respectivament). La taula VII mostra l'expansió d'aquelles dades.

25. Bluma C. Peritz i Tamar Shagam, "Continuing education in library and information science: a survey of needs and attitudes in Israel". *Education for Information*, 8 (1990), p. 29.

	Individus	%
Facultatiu	27	14,4
Ajudant	118	62,8
Auxiliar	17	9,0
Administratiu	13	6,9
Altres	6	3,2
No contesta	7	3,7
Total	188	100

Taula VII: Qualificació professional dels individus enquestats

La manca de formació inicial tampoc no és obstacle perquè la majoria de la població analitzada afirmi aplicar coneixements biblioteconòmics i realitzar tasques professionals. Contrastades cada una de les activitats anotades amb el tipus de biblioteca on treballen aquests individus i amb l'àrea geogràfica d'on procedeixen, només s'observa una diferència significativa: a la biblioteca pública hi ha menys especialització que en els altres centres; en aquestes biblioteques hi ha significativament més individus que realitzen tasques variades, la qual cosa potser també s'explica perquè en el context examinat són majoria (66,5%) les biblioteques petites i, per tant, amb pocs recursos humans. La taula VIII mostra la distribució de la dedicació professional prioritària dels enquestats:

	Nombre de respostes	% del total d'individus
Organització, gestió	44	23,4
Informació	43	22,9
Catalogació, classificació	68	36,2
Automatització	4	2,1
Tasques variades	57	30,3
Tasques no professionals	18	9,6
Altres	11	5,9

Taula VIII: Tasques realitzades pels individus enquestats

Pel que fa a la seva relació amb les tecnologies de la informació, el bibliotecari de l'Estat espanyol hi té força contacte: un 64,4% dels enquestats afirma realit-

zar activitats relacionades amb les tecnologies i un 9,6% diu que la institució on treballa està preparant-se per implantar-les. La taula següent mostra de quina manera hi treballen:

	Nombre de respostes	% del total d'individus
Treball en un sistema concret	44	23,4
Consulta de bases de dades	48	25,5
Creació, distribució de bases de dades	9	4,8
Preparació per a l'automatització	18	9,6
Coordinació de l'automatització	7	3,7
Altres	11	5,9

Taula IX: Relació dels individus enquestats amb les tecnologies de la informació

Relacionades les dades anteriors amb la procedència geogràfica dels enquestats, el tipus i mida de biblioteca, i la formació inicial, els tests efectuats han mostrat diverses diferències estadístiques. En primer lloc, es comprova que a Catalunya hi ha més personal que treballa en un sistema concret, de la qual cosa es dedueix que el nivell d'automatització a les biblioteques catalanes és més alt que a les altres regions. Confirmant aquesta deducció, més amunt (taula IV) vèiem que eren els bibliotecaris catalans els que valoraven més positivament la infraestructura tecnològica de les seves biblioteques.

En segon lloc, s'observa que a les biblioteques públiques la consulta de bases de dades està molt per sota del valor esperat, mentre que a les biblioteques universitàries aquesta consulta depassa les expectatives amb escreix. Aquí també es confirma l'avaluació que de l'estructura tecnològica de la pròpia institució fa el personal de biblioteques públiques (taula IV). Per altra banda, és prou obvi que potser per una manca de tradició en els serveis de referència i perquè no hi ha gaires fonts en les llengües de l'Estat, la biblioteca pública espanyola no s'ha plantejat encara la possibilitat d'oferir serveis de consulta a bases de dades externes ja siguin en línia o en CD-ROM.

Finalment, en relació a l'educació inicial, l'anàlisi de les dades revela que són els diplomats els que més treballen en sistemes automatitzats, mentre que els no diplomats es dediquen amb molta més freqüència a la consulta de bases de dades. Aquest fet podria corroborar que, a l'hora de contractar personal per a serveis de consulta a bases de dades, hi ha certa tendència a donar més importància a l'especialització en àrees temàtiques determinades que a una formació generalista en Biblioteconomia i Documentació.

Avaluació de l'educació inicial

Com ha quedat palès més amunt, les dades sobre la formació inicial dels individus que exerceixen la professió no deixen gaire marge a l'optimisme. Tanmateix, a mesura que els diplomats de les escoles que s'han creat els darrers anys s'incorporin a la vida laboral, i a mesura que s'implanti el nivell superior dels estudis ja aprovat, cal esperar que el grau de professionalització dels que treballen en biblioteques es normalitzi i que es resolguin les mancances actuals.

Per ara, els individus que provenen d'estudis inicials en Biblioteconomia i Documentació manifesten una opinió prou positiva sobre la pròpia escola, que mostra una certa confiança en l'educació rebuda i que, per tant, confirma la validesa del projecte educatiu. En una escala de l'1 al 4, la valoració global de l'escola és de 2,18. Cal apuntar que la resposta majoritària és de persones que han estudiat principalment a Barcelona i en menor nombre a Granada, ja que de la resta de l'Estat només hi ha cinc individus que tenen estudis oficials. Pel que fa a l'equipament de l'escola, la resposta global és més negativa, la puntuació 2,5 significa que hi ha deficiències, i aquestes es donen sobretot a Catalunya, on la puntuació de 2,6 contrasta amb l'"acceptable" (2,1) que atorguen els diplomats andalusos a la seva escola. A la taula X es pot observar, distribuïda per àrea geogràfica, l'avaluació de les escoles i de llur equipament.

	Avaluació escola	Avaluació equipament
Andalusia	2,27	2,10
Catalunya	2,20	2,60
Resta	1,60	1,60
Avaluació global	2,18	2,50

Taula X: Avaluació de les escoles de biblioteconomia i documentació i de llur equipament distribuïda per àrea geogràfica
Escala: 1 a 4 (Bona–Acceptable–Deficient–Dolenta)

En la pregunta oberta sobre les capacitats apreses en l'educació inicial més aplicades en el lloc de treball, les respostes donades pels individus diplomats en Biblioteconomia i Documentació es poden sistematitzar de la manera següent:

	Nombre de respostes	% del total d'individus diplomats
Catalogació, classificació	52	57,8
Serveis i fonts de referència	17	18,9
Capacitat de sistematització	9	10,0
Organització, gestió	8	8,9
Totes	13	14,4
Cap	5	5,6
Altres	4	4,4

Taula XI: Capacitats apreses en l'educació inicial i aplicades en el lloc de treball

A la pregunta sobre les matèries més necessàries per a la formació inicial, el total dels enquestats ha prioritzat les diverses opcions establertes en el qüestionari, en una escala de l'1 al 5 (de més a menys necessàries) de la manera següent:

	Avaluació
Organització de materials (catalogació, classificació)	1,9
Organització, gestió	2,8
Automatització	3,1
Serveis i fonts de referència	3,3
Gestió de la col·lecció (selecció, adquisicions, etc.)	3,3

Taula XII: Avaluació de les matèries considerades més necessàries en l'educació inicial

Escala: 1 a 5 (de més a menys necessària)

Quan als enquestats se'ls demana d'ampliar aquestes opcions amb altres matèries, la resposta és molt diversificada. Destaca "Atenció a l'usuari" –que compensa la baixa puntuació dels "Serveis i fonts de referència"–, seguida a força distància de "Tecnologies de la informació", "Idiomes" i "Màrqueting". Val a dir que la preeminència de "Catalogació i classificació" com a matèria necessària i com a coneixement aplicat en el lloc de treball, s'ha d'entendre en un context on l'intercanvi de registres bibliogràfics encara no es practica gaire. En aquest sentit, s'observa que al llarg del qüestionari les respostes han anat posant de manifest, explícitament o implícita, una de les característiques més negatives del sistema bibliotecari espanyol: la manca de coordinació i cooperació.

Avaluació de l'educació continuada

Tot i que l'educació continuada s'ha d'entendre com una sèrie d'activitats adreçades a posar al dia els coneixements professionals, el qüestionari s'interessa únicament per cursos. Volgudament, es deixaren de costat altres activitats possibles de la formació continuada potser més personals i esporàdiques i, per tant, difícils de sistematitzar i d'avaluar.

No tots els bibliotecaris espanyols opten per la fórmula dels cursos per posar al dia els seus coneixements. Dels 188 enquestats, 137 (72,9%) afirmen assistir a cursos de formació continuada, mentre que 51 (27,1%) diuen no assistir-hi mai. Pel que fa a la freqüència d'assistència la resposta es distribueix de la manera que s'exposa a la taula XIII, on es comprova que una majoria hi acudeix una vegada a l'any:

	Individus que assisteixen a cursos	%
1 cop cada 3 anys	12	8,7
1 cop cada any	79	57,7
2 cops cada any	46	33,6
Total	137	100

Taula XIII: Freqüència d'assistència a cursos d'educació continuada

En relació amb el perfil dels individus que assisteixen a cursos, l'anàlisi de les dades revela que hi ha diferències significatives entre diversos grups. Per una banda, són els no diplomats els qui més hi acudeixen. Si bé aquestes dades confirmen el fet que algunes persones que treballen en biblioteques adquireixen llur única formació amb activitats d'educació continuada, també mostren un cert desinterès dels individus que han entrat a la professió a través dels estudis oficials. Per una altra banda, i en relació als anys de treball, l'assistència és més alta entre els bibliotecaris que porten més anys a la professió, la qual cosa és lògica perquè són els que més necessiten reciclar-se. A més, aquesta tendència queda confirmada per la pròpia opinió dels enquestats, ja que un 46,8% creu que són els bibliotecaris més antics els qui més assisteixen a cursos, enfront del 27,7% que creu que ho són els professionals més joves.

A l'hora de ponderar incentius, hi ha un acord unànimement en el fet que l'interès personal i la qualitat dels cursos són els dos elements més importants per decidir l'assistència. També és molt destacable la necessitat d'estar al dia, seguida de la concessió de temps lliure, i dels factors econòmics i la promoció professional. Tenen una consideració molt limitada l'estímul dels superiors i l'oportunitat de fer

relacions públiques i apareix com gairebé irrellevant la influència dels col·legues. En una escala de l'1 al 3 (de molt important a irrellevant), les diferents opcions són ponderades de la manera següent:

	Avaluació
Interès personal	1
Qualitat dels cursos	1
Necessitat d'estar al dia	1,1
Concessió de temps lliure	1,4
Ajuda econòmica	1,5
Cost dels cursos	1,5
Promoció professional	1,6
Oportunitat de relacions públiques	2,1
Estímul dels superiors	2,1
Influència dels col·legues	2,4

Taula XIV: Incentius per a l'assistència a cursos d'educació continuada
Escala: 1 a 3 (Molt important –Importància limitada– Irrellevant)

La distribució de les dades anteriors per àrea geogràfica palesa que el personal de Catalunya valora menys que el d'Andalusia la necessitat d'estar al dia i la possibilitat de fer relacions públiques com a estímuls per decidir l'assistència a cursos.

Quant a la planificació de cursos d'educació continuada, domina el parer que són habituals (37,2% enfront de 20,2% que els creu infreqüents). Ara bé, són poc organitzats o mal coordinats (35,1% enfront de 20,7% que opina el contrari). De tota manera, també aquí hi ha una diferència estadísticament significativa en relació a Catalunya, on l'opinió general es decanta per qualificar els cursos d'organitzats i freqüents en un percentatge molt més alt que a la resta de l'Estat. En aquesta zona es compta des de 1973 amb l'activitat d'una associació professional ben arrelada que des de sempre ha tingut entre els seus objectius prioritaris la formació dels seus associats.²⁶ La taula XV mostra amb més detall l'opinió

26. Villagrà, p. 412, 415. L'autor destaca el paper actiu del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya en l'organització de cursos d'educació continuada, que en el seu estudi es revela com l'entitat que organitza més activitats en aquest sentit. L'Associació de Bibliotecaris de Catalunya, predecessora del Col·legi, també prestà molta atenció a la formació continuada.

que els enquestats tenen sobre la previsió de cursos de formació continuada:

	Individus	%
Organitzada	39	20,7
Habitual	70	37,2
Casual	66	35,1
Infreqüent	38	20,2
NS/NC	83	44,2
NS/NC	80	42,6
Total	188	100

Taula XV: Valoració de la previsió de cursos d'educació continuada

A l'hora d'avaluar la provisió de formació continuada per part de les possibles entitats organitzadores, són les associacions les úniques que obtenen la qualificació d'"acceptable". L'oferta de formació des del lloc de treball, i des d'organismes de l'Administració pública, és considerada "quasi deficient" o "deficient". En una escala de l'1 al 4 (Bona-Acceptable-Deficient-Dolenta), les puntuacions obtingudes són: associacions, 2,0; lloc de treball, 2,7; organismes oficials, 2,7; organismes oficials locals, 3. Els diplomats i el personal de biblioteques catalanes valora significativament més malament els cursos d'organismes oficials. Si hom considera que els organismes oficials són també, en la majoria dels casos, empreses contractants, s'arriba a la conclusió que les entitats que haurien de tenir una preocupació especial per atendre les necessitats de formació continuada del seu personal, es prenen amb una certa desídia aquesta tasca. Margaret Redfern i Suzanne Waller insisteixen en el paper important que han de tenir les empreses contractants en la formació continuada, ja que és la manera més adequada per rendibilitzar els resultats globals de l'activitat dels seus treballadors i per millorar els serveis prestats.²⁷ És justament la formació que es rep en el lloc de treball la que hauria de tenir més garanties d'èxit a l'hora de la seva aplicació.

Si bé, com s'ha vist més amunt, hi ha 137 individus que afirmen assistir a cursos de formació continuada, només són 116 els que responen a la pregunta sobre quins coneixements apresos en aquests cursos apliquen en el lloc de treball. Entre les respostes destaquen les matèries següents:

27. Margaret Redfern, p. 4-6. Waller, p. 205.

	Nombre de respostes	% del total d'individus que responen
Catalogació, classificació	44	37,9
Automatització	37	31,9
Serveis i fonts de referència	21	18,1
Organització, gestió	13	11,2
Altres	24	20,7
Tots	6	5,2
Cap	9	7,8

Taula XVI: Coneixements apresos en els cursos d'educació continuada i aplicats en el lloc de treball

Dins la categoria "Altres" sobresurten "Activitats de dinamització", "Organització de la col·lecció local" i "Fonaments teòrics de la professió". D'altra banda, cal assenyalar que al 7,8% que afirma que no aplica cap coneixement après, s'hi ha de sumar un 8,6% que lamenta l'enfocament massa general dels cursos; així doncs, hi ha un 16,4 d'individus que valora de manera negativa els cursos de formació continuada que s'organitzen al nostre país. S'han trobat poques diferències significatives en les respostes dels diversos grups: els individus que treballen a biblioteques universitàries anoten amb més freqüència de l'estadísticament previsible "Serveis i fonts de referència" com a coneixement aplicat, i els de biblioteques públiques esmenten menys els cursos d'"Automatització". Com s'ha vist al llarg de l'estudi, això és conseqüència del poc ús que les biblioteques públiques fan de les tecnologies. La catalogació i classificació continua tenint una preeminència molt alta enfront de la resta de matèries; la importància que se li dóna no seria explicable si no es considerés que la formació continuada substitueix en molts casos la formació inicial. Ara bé, aquesta tendència es modifica quan en una pregunta oberta es demana als enquestats quines són les àrees prioritàries per a llur formació futura:

	Nombre de respostes	% del total d'individus
Automatització	128	68,1
Organització, gestió	70	37,2
Serveis i fonts de referència	65	34,6

Catalogació, classificació	47	25,
Idiomes	21	11,2
Altres	62	33,0

Taula XVII: Àrees prioritàries per a la formació futura dels enquestats

L'automatització pren, per primera vegada al llarg del qüestionari, una clara rellevància. Això s'explica perquè les preguntes anteriors interrogaven sobre coneixements adquirits, ja fos en educació inicial o continuada, i possiblement les tecnologies de la informació han tingut un lloc secundari i, per tant, difícil de destacar tant en l'una com en l'altra.²⁸ Les xifres anteriors, on la demanda de gestió i de serveis de referència augmenta enfront de catalogació, també fan palès que aquestes matèries necessiten una major atenció en les provisions de formació futura. En la categoria "Altres", les propostes estan molt diversificades; tanmateix, es distingeixen "Activitats de dinamització", "Cooperació interbibliotecària" i "Especialització temàtica".

Pel que fa a les tecnologies de la informació, la urgència d'enfortir-ne la presència en els cursos de formació continuada és confirmada pel fet que, dels 121 individus que diuen tenir-hi alguna relació, un 62,8% declara que els seus coneixements en la matèria són insuficients. Així mateix, un 81,9% del total dels individus enquestats afirma que cal donar prioritat a la formació en tecnologies de la informació. Les taules XVIII i XIX mostren aquestes dades amb detall:

	Individus que treballen amb TI	%
Coneixements suficients en TI	42	34,7
Coneixements insuficients en TI	76	62,8
NS	3	2,5
Total	121	100

Taula XVIII: Avaluació dels coneixements propis en tecnologies de la informació (TI)

28. Estudis similars d'altres països també destaquen la necessitat de donar prioritat als cursos sobre tecnologies de la informació. Vegeu, per exemple: Bluma C. Peritz i Tamar Shagam, p. 29.

	Nombre de respostes	%
Formació en TI prioritària	154	81,9
Formació en TI no prioritària	24	12,8
NS	10	5,3
Total	188	100

Taula XIX: Prioritat de les tecnologies de la informació (TI) en cursos d'educació continuada

El darrer apartat del qüestionari incloïa una pregunta oberta on es demanaven comentaris generals sense especificar-ne el contingut. Moltes de les respostes obtingudes han coincidit a assenyalar, molt sensatament, l'abisme que hi ha entre els ensenyaments rebuts en alguns cursos de formació continuada sobre tecnologies de la informació i l'estat real d'unes biblioteques sovint desproveïdes de qualsevol infraestructura tecnològica a les quals teòricament s'haurien d'aplicar aquests coneixements. Així doncs, la prioritat donada als cursos sobre tecnologia hauria de tenir una correspondència amb la dotació de les mateixes biblioteques, sobretot de les públiques, que són les que presenten més mancances en aquest sentit.

Quan aquest article surti publicat, hauran transcorregut gairebé dos anys des de la recollida de dades i, de la mateixa manera que és obvi que en aquest temps, les biblioteques universitàries han avançat força els seus programes d'automatització,²⁹ és probable que hi hagi hagut un canvi de rumb en la resta de biblioteques i especialment en les públiques. Potser si aquest qüestionari fos distribuït el 1994 les dades recollides reflectirien una situació més favorable.

29. Per a una visió actualitzada de l'estat de les tecnologies de la informació en les biblioteques universitàries catalanes, vegeu: M. Dolors Dilmé i Núria Gallart, "Panoràmica de la situació actual", en: *Les biblioteques de les universitats públiques de Catalunya en els anys 90*. Barcelona: Universitat de Barcelona [etc.], 1993, p: 19-35. Per veure l'evolució ràpida de les biblioteques universitàries, aquestes dades es poden comparar amb la primera versió de l'article: "Les biblioteques universitàries catalanes", *Item*, núm. 9 (juliol-desembre 1991), p. 11-35. Altres treballs que poden donar indicacions de la implantació i l'evolució de les tecnologies de la informació a les biblioteques catalanes i de la resta de l'Estat són: Daniel Busquets, "Automatització de biblioteques: estat de la qüestió a Catalunya", en: *Jornades Catalanes de Documentació (4es: 1992: Barcelona)*, *4es Jornades Catalanes de Documentació: biblioteques, centres de documentació i serveis d'informació*. Barcelona: SOCADI: COBDC, 1992, p. 169-203; Purificación Moscoso, Yolanda Ríos García, *Estado actual de la aplicación de las nuevas tecnologías de la información en las bibliotecas y su impacto sobre el funcionamiento bibliotecario: puesta al día: LIB-2/13-update (Spain)*. Madrid: FESABID, 1992.

Conclusions

Els comentaris finals al qüestionari corroboren algunes de les conclusions a què es pot arribar a partir de l'anàlisi de les dades. Els mateixos enquestats són conscients de la manca tan destacable de formació inicial en moltes de les persones que treballen en biblioteques realitzant tasques professionals; si s'exceptua Catalunya, les dades del qüestionari mostren una situació llastimosa. S'ha d'entendre que aquesta circumstància és un llast considerable a l'hora de superar les deficiències del sistema bibliotecari espanyol. Tenint en compte que les dades també revelen que la població és majoritàriament jove, les expectatives de cara al futur no poden ser massa optimistes si no s'emprenen accions contundents adreçades a la formació del personal. Vista l'avaluació prou acceptable que obtenen les escoles, s'haurien de trobar incentius i solucions perquè aquelles persones que ja treballen en biblioteques sense tenir la formació adequada poguessin accedir als estudis oficials. Les deficiències actuals no poden solucionar-se a base de cursos escadussers.

De manera recurrent els enquestats fan comentaris sobre la mala imatge de la biblioteca i la poca reputació del personal que hi treballa. Però cal preguntar-se d'on sorgeix aquesta falta de prestigi. Possiblement l'ha provocat, en part, la pròpia actitud i inseguretat dels bibliotecaris amb actuacions poc professionals i poc decidides. Una formació inicial sòlida ajudaria a millorar la seva consideració social.

Pel que fa a l'educació continuada ressalta que un percentatge prou alt d'enquestats afirma que no assisteix mai a cursos d'aquest tipus. El fet pot tenir diverses causes. En primer lloc, els comentaris al qüestionari parlen sovint de cursos de qualitat mediocre i continguts escassos, massa generals i teòrics i poc didàctics; també es confirma una manca general d'organització i coordinació. Les entitats que ofereixen cursos de formació continuada haurien d'estar amatents als interessos dels seus usuaris i, sobretot, haurien de desenvolupar fórmules per avaluar aquestes activitats de manera sistemàtica com a base d'una planificació correcta. D'aquesta manera s'evitaria caure en la repetició dels continguts dels cursos i s'aconseguiria aproximar l'oferta i la demanda.

En segon lloc, la no-assistència a cursos també pot ser deguda a la seva concentració geogràfica. Aquesta impressió obtinguda dels comentaris és confirmada per les dades aportades per Villagrà, que situa el 45% dels cursos a Barcelona i el 35% a Madrid.³⁰ Lògicament els desplaçaments per assistir-hi augmenten les despeses dels assistents amb la dificultat afegida d'obtenció de permisos. Tanmateix, la concentració de cursos es deriva de la concentració de professionals en aquestes ciutats. La descentralització total és impracticable,

30. Villagrà, p. 416.

però hi ha solucions intermèdies, com la que duu a terme l'associació catalana, d'organitzar periòdicament cursos en altres ciutats de fàcil accés per a bibliotecaris que treballen en zones allunyades de la capital.

Finalment, s'ha de tenir en compte que hi ha dues línies per al desenvolupament de la formació continuada, la que respon a interessos de caràcter personal i individual –de “personal development” que diu la bibliografia anglòfona–, i la que ha de servir per millorar l'activitat quotidiana en el lloc de treball. Aquestes dues direccions no s'autoexclouen, sinó que es completen i potencien mútuament. Cada una es basa en unes necessitats diferents i té responsabilitats concretes en la formació dels individus.

En relació a les necessitats individuals de formació, es veu que s'han de canalitzar a través de les associacions professionals, ja que aquest és un dels seus objectius principals i una obligació cap als associats. En el qüestionari la formació organitzada des de les associacions ha estat valorada més favorablement que la d'altres organismes que s'hi dediquen,³¹ malgrat que encara no hagin aconseguit atendre de manera satisfactòria i sistemàtica les necessitats de formació dels individus que hi pertanyen. És a partir de les associacions que es podrien desenvolupar de manera fàcil, i en un termini relativament curt, els mecanismes per donar a conèixer i coordinar algunes de les activitats de formació continuada, ja que l'existència d'una federació d'associacions professionals d'àmbit estatal (FESABID) podria facilitar la creació d'una infraestructura que, a manera de xarxa –seguint el model de la CLENE RT de l'ALA–, investigués les necessitats del sector, divulgues les activitats organitzades per les associacions que en són membres, vetllés pel desenvolupament coordinat de programes de formació continuada, n'establís les pautes per a l'organització i avaluació, i en garantís la qualitat.

Tot i que a les preguntes del qüestionari es feia poc èmfasi en la formació en el lloc de treball, es poden extreure dues observacions. Per un costat i en un sentit global, és més difícil de controlar-ne les activitats i, per un altre, es fàcil que es donin situacions més desiguals. De tota manera, les dades obtingudes no reflecteixen una opinió gaire positiva. Tanmateix, la formació organitzada per les empreses contractants hauria de tenir la garantia de satisfer directament unes necessitats de formació, de tenir una aplicació immediata i d'evitar, en molts casos, la dificultat que representen els desplaçaments per assistir-hi. S'hauria d'investigar amb més profunditat quines són les causes perquè la formació continuada en el lloc de treball sigui valorada de manera tan negativa.

Així mateix, les escoles de Biblioteconomia de l'Estat, que fins ara hi han estat poc implicades, haurien de participar més activament i directa en tasques d'edu-

---

31. Altres estudis arriben a conclusions similars en destacar el paper de les associacions professionals en les activitats de formació continuada: Peritz i Shagam, p. 29.

cació continuada a mesura que la formació bàsica es consolida. Cal aprofitar l'experiència i la metodologia de les persones que desenvolupen una labor docent en centres acadèmics, com ens ho confirma la pràctica de països que tenen tradició en formació continuada i que han aconseguit un alt grau de sistematització i coordinació d'aquestes activitats.³² A mesura que s'implanti el nivell superior dels estudis –la llicenciatura– també s'haurien de formalitzar estudis de postgrau adreçats a bibliotecaris que, després d'anys en la professió, volen actualitzar els seus coneixements tant des del punt de vista pràctic com del teòric; les escoles, més que altres organismes que es dediquen a la formació continuada, garanteixen precisament aquest enfocament teòric que assegura una perspectiva globalitzadora tant de les tècniques com de les seves aplicacions. A més, les escoles poden concedir titulacions oficials que acrediten la participació en programes concrets i el seu aprofitament, la qual cosa pot ser un incentiu per a l'assistència i, a la llarga, una forma de promoció.

Òbviament, l'educació continuada ve després de la inicial i a Espanya aquesta formació inicial comença tot just a normalitzar-se. Cal confiar que la consolidació i l'expansió dels tan recents estudis bàsics –sobretot si s'impulsa la llicenciatura en biblioteconomia i documentació– repercutiran de manera enèrgica i decisiva en l'organització i el desenvolupament de l'educació continuada.

---

32. Stone, "The growth of continuing education", p. 496, 505-506. Weingand, p. 270-271. Ambdues autores justifiquen i precisen el paper que han de tenir les institucions acadèmiques en l'educació continuada dels professionals. Ian M. Johnson, "Schools of librarianship and continuing education in Britain", *Journal of Education for Library and Information Science*, vol. 30, no. 2 (Fall 1989), p. 136-140. Johnson descriu la implicació de les escoles britàniques de biblioteconomia i documentació en activitats de formació continuada adreçades a professionals.

Annex

A continuació es reproduïx el qüestionari tramès a la mostra seleccionada el maig de 1992. A les pàgines anteriors s'han analitzat totes les preguntes llevat de la 27 i la 28. Aquestes dues qüestions s'interessaven pel coneixement que els enquestats tenien dels projectes europeus. Les preguntes tenien sentit en el context internacional en què es dissenyà el qüestionari, però no aporten cap informació en relació a l'educació continuada; per aquest motiu s'ha decidit no incloure'n l'anàlisi.

ESTUDI SOBRE LES NECESSITATS DE FORMACIÓ ALS PAÏSOS DEL SUD D'EUROPA

Qüestionari per a l'avaluació de necessitats

SECCIÓ A

1. En quin tipus de biblioteca/unitat d'informació treballeu?

Nacional	☐		
Pública	☐	Central	☐
		Filial	☐
Universitària	☐	Central	☐
		Facultat, etc	☐
Especialitzada	☐		
Escolar	☐		
Altres (especifiqueu-ho, si us plau)	☐		

2. Com considereu la vostra biblioteca (la unitat d'informació en què treballeu, no tot el sistema)

Gran (més de 30 persones)	☐
Mitjana (entre 11 i 30 persones)	☐

Petita (fins a 10 persones)

3. Quan de temps fa que treballeu en el camp de les biblioteques o de la informació?

Menys de 6 anys

6-10 anys

11-20 anys

21-30 anys

Més de 30 anys

4. Quina és actualment la vostra qualificació administrativa professional dins de la biblioteca/unitat d'informació?

.....
.....
La vostra condició laboral és de:

Funcionari Temps complet

Contracte indefinit Temps parcial

Contracte interí Excedent, de permís

Altre (especifiqueu-ho, si us plau)

.....
.....
5. Quin és el vostre treball actual a la biblioteca/unitat d'informació?

.....
.....
.....
.....

6. Quins tipus de coneixements biblioteconòmics apliqueu de manera regular en el vostre lloc de treball?

.....
.....
.....
.....

7. Podeu explicar de manera breu els problemes de tipus organitzatiu que existeixen en el sector en el qual treballent?

.....
.....
.....
.....

8. Quins tipus de problemes heu trobat en la vostra activitat professional diària en el darrer mes?

.....
.....
.....

9. Podeu anotar les possibles causes d'aquests problemes?

.....
.....
.....
.....

SECCIÓ B. Educació inicial en el camp de la biblioteconomia/documentació

10. Teniu una diplomatura en biblioteconomia i documentació o similar?

NO

SÍ

(especifiqueu-ho, si us plau)

.....
.....
.....
.....

11. Si heu seguit els cursos d'alguna escola universitària de biblioteconomia i documentació, com la descriuríeu? (Si no heu estat alumne/a de cap escola, podeu anotar l'opinió dels vostres col·legues)

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS
(No ho sé = NS)

12. Si heu contestat Sí a la pregunta 10, quina de les capacitats apreses heu pogut aplicar de manera més concreta en la vostra activitat professional?

.....
.....
.....
.....

13. Si heu contestat Sí a la pregunta 10, com descriuríeu l'equipament tècnic de l'Escola a la qual assistíreu?

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

14. Jutjant per la vostra experiència en biblioteques/unitats d'informació, quines matèries/assignatures considereu necessàries per a una formació inicial i bàsica en biblioteconomia i documentació? (Si us plau, enumereu-les per ordre de prioritat)

- Organització de materials (catalogació, classificació, indexació, etc.)
- Gestió de biblioteques/centres d'informació
- Automatització de biblioteques (catàleg, serveis tècnics, control de publicacions seriadades, etc.)
- Treball de referència i obres de referència (impreses i electròniques)
- Gestió de la col·lecció (selecció, política d'adquisicions, etc)
- Altres (si us plau, especifiqueu-ho)

SECCIÓ C. Educació continuada en biblioteconomia i documentació

15. Assistiú de manera regular a cursos de formació continuada?

SÍ

NO

16. Si heu contestat SÍ a la pregunta 15, amb quina regularitat assistiu a aquests cursos?

Un cop cada cinc anys Un cop cada any

Un cop cada tres anys Dues vegades l'any

17. Com descriuríeu la previsió de cursos de formació continuada en biblioteconomia i documentació en el vostre país?

A. Organitzada B. Freqüent C. No ho sé

Casual Gens freqüent

18. Si heu contestat SÍ a la pregunta 15, quina de les capacitats apreses en cursos de formació continuada heu pogut aplicar de manera més concreta en la vostra activitat professional diària?

.....

.....

.....

.....

19. Quin dels grups següents assisteix més normalment a cursos de formació continuada al vostre país?

Personal professional amb experiència laboral Personal auxiliar

Personal professional amb poca experiència laboral No hi ha diferència

20. Com avaluaríeu les provisions per a la formació de personal en cada una de les categories següents:

Formació en el lloc de treball

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

Cursos externs i activitats organitzades per associacions professionals

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

Cursos externs i activitats organitzades per organismes oficials

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

Cursos externs i activitats organitzades per organismes oficials locals

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

21. Llisteu tres àrees que al vostre parer haurien de tenir prioritat en la vostra formació futura:

1. ....
2. ....
3. ....

SECCIÓ D. Tecnologies de la informació

22. Com avaluaríeu la infraestructura tecnològica actual a la vostra institució (PCs, terminals, accés a bases de dades, CD-ROMs, etc)

Bona Acceptable Deficient Dolenta NS

23. La vostra activitat professional té algun tipus de relació amb la tecnologia de la informació?

Sí NO

Si us plau, expliqueu-ho

.....

.....

.....

24. Si heu contestat Sí a la pregunta 23, creieu que els vostres coneixements en la matèria són suficients?

Sí NO NS

25. Si heu contestat NO a la pregunta 23, creieu que en els pròxims tres anys treballareu amb tecnologies de la informació?

Sí NO NS

26. Creieu que els cursos de formació continuada han de donar prioritat a les tecnologies de la informació?

Sí NO NS

SECCIÓ E. General

27. Esteu assabentat/da dels projectes cooperatius europeus?

Sí NO NS

28. Si heu contestat Sí a la pregunta 27, creieu que a través d'aquests projectes es crearà una manera de fer "a l'europea" (estàndards europeus, eines multilingües, etc)?

Sí NO NS

29. Quins incentius de la llista següent serien importants per a vós a l'hora de decidir l'assistència a cursos o a activitats de formació fora del vostre lloc de treball?

	Molt important	Importància limitada	Irrellevant
Estímul dels superiors	☐	☐	☐
Concessió de temps lliure per assistir-hi	☐	☐	☐
Ajuda econòmica	☐	☐	☐
Influència d'altres col·legues	☐	☐	☐
Interès personal	☐	☐	☐
Necessitat d'estar al dia	☐	☐	☐
Oportunitat per a les relacions públiques	☐	☐	☐
Promoció professional	☐	☐	☐
Qualitat dels cursos	☐	☐	☐
Cost dels cursos	☐	☐	☐

30. Comentaris addicionals

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....